

УДК 376.013.78

ПОЗААУДИТОРНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ЧИННИК ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ ДО ПРОФІЛАКТИЧНО-КОРЕКЦІЙНОЇ РОБОТИ З ПЕДАГОГІЧНО ЗАНЕДБАНИМИ ПІДЛІТКАМИ

Ярошко М.М.

У статті висвітлюється вплив позааудиторної діяльності на процес професійної підготовки майбутніх соціальних педагогів до профілактично-корекційної роботи з педагогічно занедбаними підлітками.

***Ключові слова:** професійна підготовка, позааудиторна діяльність, майбутні соціальні педагоги, педагогічно занедбані підлітки, профілактично-корекційна робота.*

В статье анализируется влияние внеаудиторной деятельности на процесс профессиональной подготовки будущих социальных педагогов к профилактической и коррекционной работе с педагогически запущенными подростками.

***Ключевые слова:** профессиональная подготовка, внеаудиторная деятельность, будущие социальные педагоги, педагогически запущенные подростки, профилактическая и коррекционная работа.*

The author of the article analyses the influence of extracurricular activities on the process of social pedagogue professional training for preventive and corrective work with pedagogically neglected teenagers.

***Keywords:** professional training, extracurricular activities, future social pedagogues, pedagogically neglected teenagers, preventive and corrective work.*

Сучасні концепції якості освіти є вираженням тих змін, що відбуваються у кінці ХХ – поч. ХХІ ст. і відтворюють її особливості в епоху суттєвих змін у обставинах життя людини. Це вимагає того, щоб навчально-виховний процес в освітніх закладах, у тому числі й тих, що готують соціальних педагогів, та соціальне середовище були максимально зорієнтовані на формування демократичної, гуманістичної, самодостатньої особистості.

До якісних показників освіти відносяться знання і розвиток студентів, зв'язок знань з практикою, життям, позитивну мотивацію навчання, відповідність змісту освіти вимогам часу, державним освітнім стандартам. Визначаючи важливість забезпечення у підготовці майбутніх соціальних педагогів комплексу формування показників її якості, підкреслимо суттєвість для нашого дослідження і такої позиції, яка передбачає підхід до якості освіти як до соціально-педагогічного процесу, що містить реалізацію його цілей, сучасних технологій та умов, необхідних для досягнення позитивних результатів [2].

Аналіз наукових праць дозволяє стверджувати, що сутність підготовки студентів до професійної

діяльності у вищій школі здійснюється шляхом інтеграції навчальних, науково-дослідницьких, виховних завдань, які реалізуються в процесі використання різних форм і методів навчального процесу, позааудиторної та науково-дослідницької діяльності [4–6].

Як свідчить проведений нами аналіз, сучасна практика здійснення підготовки майбутніх соціальних педагогів не позбавлена недоліків, одним із яких виступає недооцінка ролі позааудиторної діяльності у навчально-виховному процесі вищого навчального закладу.

Недостатня кількість годин, відведених у навчальних планах на висвітлення певних теоретичних питань, зокрема, і на вивчення проблеми педагогічної занедбаності підлітків, а також ефективних форм та методів профілактично-корекційної роботи з такою категорією неповнолітніх, безумовно, робить наше дослідження особливо актуальним.

З огляду на вищезазначене, **метою даної статті** є аналіз впливу позааудиторної діяльності на процес професійної підготовки майбутніх соціальних педагогів до профілактично-корекційної роботи з педагогічно занедбаними підлітками.

Наша педагогічна позиція полягає у тому, що завдання підготовки до роботи з педагогічно занедбаними підлітками, яка здійснюється через аудиторну діяльність, доцільно реалізувати і поглиблювати у позааудиторних навчально-виховних формах роботи. На нашу думку, саме позааудиторна діяльність дозволяє максимально ефективно реалізувати принцип практичної спрямованості у підготовці до роботи з педагогічно занедбаними підлітками. Серед її різних форм (бесіди, вечори, екскурсії, диспути, заходи куратора академічної групи) особливо суттєву роль відіграє клубна діяльність та волонтерство. Розкремо деякі їхні аспекти.

Як свідчить практика соціально-гуманітарного факультету Дрогобицького державного університету імені Івана Франка, у практиці позааудиторної роботи цінним є ознайомлення студентів з організацією роботи соціального педагога із педагогічно занедбаними підлітками в умовах загальноосвітньої школи. Доцільно, зокрема, практикувати відвідування міських і районних соціальних служб для безпосереднього ознайомлення зі станом педагогічної занедбаності дітей та молоді та досвідом організації роботи з її подолання у певній територіальній громаді. Ефективними є проведення куратором академічної групи спільно зі студентським самоврядуванням диспутів, конференцій на різну тематику, зокрема: "Проблема подолання педагогічної занедбаності дітей у працях і діяльності видатних педагогів (А.Макаренка, В.Сухомлинського)"; "Питання педагогічної занедбаності дітей як актуальна соціально-педагогічна проблема"; "Проблема педагогічної занедбаності дітей та молоді на сторінках періодичних видань" тощо.

При цьому, без сумніву, необхідно практикувати зустрічі студентів з класними керівниками для ознайомлення з організацією індивідуальної роботи з дітьми дівіантної поведінки. З цією ж метою варто запрошувати і працівників відділів кримінальної міліції, служб у справах неповнолітніх, пенітенціарних закладів, залучати студентів до проведення візініх профілактично-корекційних заходів, ігор, диспутів, волонтерських акцій у школах міста і району і до вивчення передового досвіду роботи досвідчених шкільних соціальних педагогів з даної проблеми. Подібні заходи завжди мають позитивний навчально-виховний вплив на майбутніх соціальних педагогів.

Водночас для проведення волонтерської діяльності студенти скеруються у дитячі будинки, центри соціальних служб для дітей та молоді, відділи кримінальної міліції для неповнолітніх, служби у справах неповнолітніх, підліткові клуби у територіальних громадах [3].

У процесі проведення нашого дослідження майбутні соціальні педагоги-волонтери залучалися до волонтерської профілактично-корекційної роботи з педагогічно занедбаними підлітками в загально-освітніх навчальних закладах Самбора, Дрогобича, Старого Самбора, а також у дитячих будинках "Рідний дім" у селі Корналовичі та у Самбірському дитячому будинку "Любисток". Студенти збирали емпіричний матеріал, який характеризував інтереси педагогічно занедбаних підлітків, визначали мотиви їхніх негативних вчинків, ознайомлювалися з умовами сімейного виховання, колом спілкування, особливостями соціально-психологічного розвитку кожного з них.

З цією метою студенти-волонтери вели щоденник спостережень (на уроці, у процесі проведення позакласних, позашкільних заходів, під час спілкування з товаришами, вчителями, батьками), вивчали класні журнали, проводили бесіди з учителями, класними керівниками, батьками, самими підлітками, вивчали письмові, графічні, творчі роботи учнів.

У практику профілактично-корекційної роботи з педагогічно занедбаними підлітками у волонтерському клубі впроваджувалося також ведення студентами літописів власного досвіду профілактично-корекційної роботи, проведення творчих конкурсів на крашу волонтерську емблему, вірш, малюнок, пісню на волонтерську тематику.

Окрім того, студенти включалися у роботу спортивних підліткових клубів у територіальних громадах, працювали у підлітковому клубі "Паросток" (м. Дрогобич) як керівники секцій, гуртків з футболу, волейболу, настільного тенісу, шахів та інших видів спорту, розробляли тестові завдання, що фіксують позитивні зрушення у мотиваційній діяльності педагогічно занедбаних підлітків.

Кожному студентові, який працював у підлітковому клубі як керівник секції, гуртка, пропонувалося вивчити соціально-педагогічні та психологічні особливості кожного зі своїх вихованців і скласти індивідуальний план профілактично-корекційної роботи з ним відповідно до схеми та карти вивчення педагогічно занедбаного підлітка схильного до правопорушень.

Стимулювалося ведення журналів спостереження, в яких також нагромаджувалася інформація про становище підлітка в сім'ї й у колективі однолітків, складалася орієнтовна програма вивчення педагогічно занедбаного підлітка. Така робота здійснювалася систематично, заслуховувалися творчі звіти студентів про здійснену профілактично-корекційну роботу, проводилися засідання творчої групи підліткового клубу "Паросток", на яких колективно вироблялися та обговорювалися оптимальні форми роботи, спілкування з різними категоріями педагогічно занедбаних підлітків – членів підліткового клубу, виявлялися причини важковиховуваності учня. Результати цієї частини профілактично-корекційної роботи оцінювалися за такими критеріями: глибиною і повнотою вивчення соціально-педагогічних та психологічних особливостей педагогічно занедбаних підлітків; мірою ефективності використання отриманих про педагогічно занедбаного школяра знань у профілактично-корекційній роботі з ними; рівнем соціально-педагогічної та психологічної готовності до профілактично-корекційної роботи в школі, в центрі соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді.

На заняттях у спортивних секціях, гуртках за інтересами, під час диспутів педагогічно занедбани підлітки у разі допомоги студентів-соціальних педагогів у невимушений, довірливій формі мали змогу: краще усвідомити, зрозуміти свої проблеми; підвищити впевненість у своїх силах, закріпити відчуття особистого задоволення; з'ясувати природу емоцій і навчитися ними керувати; зняти соціально-психологічну напруженість; обговорити можливі наслідки невдач та відхилень у їхній поведінці (на конкретних прикладах).

Свої практичні уміння і навички з профілактично-корекційної роботи майбутні соціальні педагоги за-кріплювали також у закладах інтернатного типу, зокрема у дитячому будинку "Рідний дім" у селі Корналовичі, а також у Самбірському дитячому будинку "Любисток". Тут вони допомагали невстигаючим учням ліквідувати прогалини у знаннях, виявляли характер їхніх інтересів, заохочували до роботи у предметних гуртках, гуртках комп'ютерної техніки, спортивних секціях, активно стимулювали розвиток позитивних якостей підлітків, допомагали їм встановити дружні взаємовідносини в колективі. Різноманітними були форми і методи профілактично-корекційної роботи з педагогічно занедбаними підлітками в дитячих закладах інтернатного типу, а саме, диспути, зустрічі з відомими в регіоні людьми, відвідування

музеїв, екскурсії на природу. Студенти-волонтери організовували роботу гуртків образотворчого мистецтва, макраме, комп'ютерної графіки, танцювального, вишивки та бісеру тощо та керували нею.

Аналіз результатів дозволяє констатувати, що волонтерська, клубна соціальна робота майбутніх соціальних педагогів відкрила для них додаткові можливості у набутті досвіду профілактично-корекційної роботи. Безпосередня соціально-педагогічна робота з педагогічно занедбаними підлітками дала змогу студентам виявити багато її особливостей, закріпити, поглибити і розширити теоретичні знання з даної проблеми, набути необхідний практичний досвід роботи, розвинуті у себе уміння і навички для ефективної профілактично-корекційної роботи з таким контингентом дітей та підлітків.

Література

1. Бондаренко З. П. Організація волонтерської роботи майбутніх соціальних педагогів в умовах вищого навчального закладу : дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.05 / Бондаренко Зоя Петрівна. – К., 2008. – 247 с.
2. Зіньковський Ю. Ф. Якість освіти – основа громадської довіри до закладу освіти / Ю. Ф. Зіньковський // Проблеми якості освіти : теоретичні і практичні аспекти : матеріали методологічного семінару АПН України (Київ, 15 листопада 2006 р.). – К. : СПД Богданова А. М., 2007. – С. 42–47.
3. Логвиненко Т. О. До питання про підвищення ефективності професійної підготовки соціального педагога / Т. О. Логвиненко, Л. І. Смеречак // Педагогіка та психологія : зб. наук. праць. – Чернівці : Рута, 2009. – С. 25–27.
4. Міщик Л. М. Теоретико-методичні основи професійної підготовки соціального педагога у закладах вищої освіти : дис. ... д-ра пед. наук : спец. 13.00.05 / Міщик Людмила Миколаївна. – Запоріжжя, 1997. – 359 с.
5. Поліщук В. А. Теорія і методика професійної підготовки соціальних педагогів в умовах неперервної освіти : монографія / за ред. Н. Г. Ничкало. – Тернопіль : ТНПУ, 2006. – 424 с.
6. Фалинська З. З. Практична підготовка майбутніх соціальних педагогів у вищих навчальних закладах : автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.04 / Фалинська З. З. – Вінниця, 2006. – 22 с.
7. Фіцула М. М. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. / М. М. Фіцула. – 2-ге вид., доп. – К. : Академвидав, 2010. – 456 с.